

Ett nyhetsbrev om

Samarbete för mer lärksång

Nr 2 2013 nov

Hej!

Vintern närmar sig, vilket för våra stannfåglar är en tuff tid. Hjälp dem gärna med vintermaten. Lägg ut havre och solrosfrön åt småfåglarna nu så kommer belöningen i vår i form av grönfinkens sång och gulsparvens vemodiga "1-2-3-4-5-6-sjuu". Läs om Hidinge gårds arbete med att gynna fåglarna på gården, om gråsparven och om projektets försök med holkar.

Sönke Eggers

Sveriges Ornitologiska Förening

Sören Eriksson

Hushållningssällskapet

En tolv meter bred insådd för mångfald längs med en fältkant på Hidinge gård, hösten 2013. Från vänster; fågelåker, i mitten ren solros och till höger en överblommad pollen/nektarrik mix. Foto: Petter Halden.

Skyddszoner gynnar mångfalden!

Förlusten av småbiotoper nämns ofta som en viktig orsak till den minskande mångfalden i jordbrukslandskapet. Skyddszoner längs diken och vattendrag är en åtgärd som tros kunna bidra till att vända utvecklingen. De etableras i första hand för att minska risken för erosion, ytavrinningen av näringsämnen och oönskad spridning av bekämpningsmedel. Om de också gynnar den biologiska mångfalden på slätten har ifrågasatts. Skyddszoner skapar oftast en näringsrik miljö som domineras av ett fåtal gräsarter – så vad är vinsten med det?

En rapport från Jordbruksverket visar att skyddszoner gynnar flera arter av humlor och fjärilar. Nyttan hängde ihop med mängden blommor, så ju mer blom i skyddszonen desto mer nytta gjorde den. En ny studie från SLU visar även att skyddszoner är en viktig källa för marklevande nyttoinsekter och spindlar som utöver sin funktion som biologiska bekämpare av skadeinsekter utgör basfödan för bl.a. sånglärkor och deras ungar. Det fanns mer nyttoinsekter i och i närheten av skyddszonerna. I studien ökade även sånglärkans revirtäthet med en tredjedel på åkern intill skyddszonerna.

Effekten för sånglärkan är som störst på våren, men kvarstår under hela häckningsperioden i både vår- och höstsådda fält.

Skyddszoner i framtiden?

Arealen skyddszoner som ingår i åtaganden omfattar idag 10 000 ha, men det är möjligt att öka arealen ytterligare. Från och med 2012 går det dock inte att nyansöka miljöersättning för skyddszoner. Från och med 2013 går det inte heller att förlänga åtaganden för skyddszoner där åtagandet gått ut. Befintliga femårsåtaganden gäller dock tills de går ut. Samma villkor gäller för ersättningarna inom utvald miljö som t.ex. fågelåker och mångfaldsträda. Om stödet för skyddszoner återkommer efter denna period är oklart men vår bedömning är ändå att ersättning kommer att lämnas för skyddszoner även i det nya landsbygdsprogrammet, dock förmodligen med förändrade villkor. Vi ser emellertid en tydlig risk med att skyddszoner där åtagandet gått ut kommer att plöjas upp. Det vore olyckligt eftersom skyddszoner är en kostnadseffektiv åtgärd som bidrar både till att minska både växtnärläcksage och till att gynna biologisk mångfald.

Innehåll:

- * Skyddszonerna gör nytta!
- * Fokus – gråsparv!
- * Följ med till Hidinge gård- mycket mångfald på slätten!
- * Nyheter från holkprojektet!

Gråsparven i fokus

Gråsparven är troligtvis den art som är mest sammankopplad med människan, och som följt oss sedan jordbrukets begynnelse för ca 10 000 år sedan. Idag har beståndet minskat kraftigt och mer än halverats sedan mitten på 70-talet. I en fyra år lång studie av gråsparvar i gårdsmiljö utförd vid Lunds universitet har det hittills framkommit ett antal viktiga faktorer som verkar positivt på gråsparvens levnadsmiljö.

Gråsparven stannar vid sin boplatz året runt och rör sig endast över begränsade områden i gårdens närmiljö. Även om spannmål utgör den huvudsakliga födan för den vuxna gråsparven är tillgången till insekter under häckningen (april-augusti) av stor vikt för ungarnas överlevnad. Den nedläggning av flertalet småbruk som skett under de senaste 40 åren har lett till att det finns färre lämpliga gårdar att bosätta sig vid. Även variationen i gårdsmiljön har minskat då specialiseringen ute på gårdarna har blivit allt vanligare samtidigt som kraven på förvaring av foder och spannmål har skärpts. Detta gör att gråsparven får allt svårare att hitta tillräckligt med mat i gårdsmiljön.

I studien har ett tydligt samband framkommit mellan förekomst av djur på gården och gråsparvens närvaro. Gråsparven är flitig på att äta foderspill och använda stall som trygga, varma boplatser. Närvaron av djur ökar också mängden insekter i gårdsmiljön vilket kan underlätta för fåglarna att hitta lämplig föda under häckningen. De flugor och fluglarver som bildas i gödsel utgör en bra födokälla för gråsparvens ungar.

Täta buskage i gårdsmiljön har också visat sig vara viktiga för att gråsparven ska trivas. Här kan fåglarna söka skydd mot både anfallande katter och sparvhökar. De samlas ofta i tätt sammanhållna, små flockar på cirka 10-40 individer.

Gråsparvshanne uppflugnen på ett tak. Foto: Krister Carlsson.

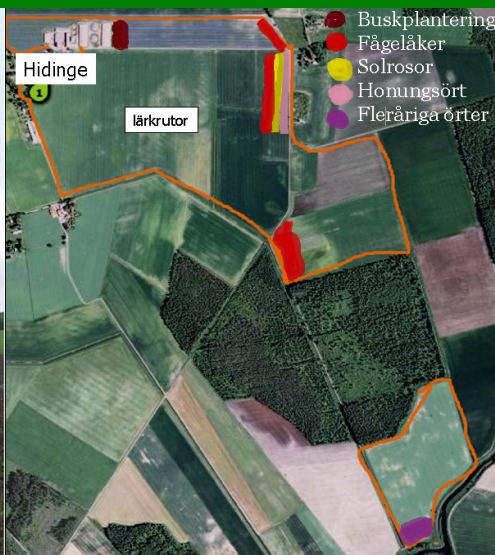
Trots att gråsparven fortfarande är en av våra vanligaste fåglar är den kraftiga minskningen ett oroväckande tecken på att även anpassningsbara arter som denna upplever svårigheter i jordbruksmiljön.

Hur kan du gynna gråsparven i gårdsmiljön?

- Arbeta för en variationsrik gårdsmiljö med både insekts- och frörika miljöer
- Behåll och vårda vegetation på gården, gärna täta buskage
- Tillåt gråsparven häcka i stallbyggnader och under takpannor
- Om fågelbord används vintertid, blanda ut med spannmål och tillåt markspill eftersom gråsparven helst äter från marken.

Vill du veta mer om gråsparvar? kontakta Maria von Post maria_von.post@biol.lu.se

Demonstrationsgård Hidinge
- Effektiva åtgärder på
2 % av arealen

Karta över Hidinge gård, utanför Örebro, med de platser som valts för insådderna. Hörn, fältkanter och lägen nära vägar valdes för att inte påverka brukandet så mycket.

Lönsam mångfald på Hidinge gård!

Under tre års tid har Hidinge gård, som drivs av Håkan och Gunnel Wahlstedt, varit demonstrationsgård i projekt "Lönsamt jordbruk med fågelvänliga metoder". Projektet finansieras av Landsbygdsprogrammet via Länsstyrelserna i Mälardalen och Prytz fond. Syftet är att visa att man på en konventionell spannmålgård kan göra stor naturvårdsnytta på små, väl valda ytor. Av Hidinges 116 hektar åker avsattes 2 hektar för naturvård.

Som centralpunkt för mångfaldsåtgärderna har använts ett område runt ett vindkraftverk. Här finns en gammal husbehovstäkt med sälgbuskar och gräsmarker runtom. Runt vindkraftverket har vi byggt på med ett- och fleråriga blommande remsor. Tanken är att förstärka en redan befintlig miljö i landskapet.

Insådda örter som honungsört, käringtand, blodklöver och perserklöver gynnar framför allt pollinatörer som humlor, bin och fjärilar. En dryg hektar fågellåker, insådd med spannmål, lin, bovete, åkerrättika och vitsenap ger flyttande och övervintrande fåglar näringsrik mat under hösten/vintern. På fälten runtom har det sparats osådda lärkrutor i höstvetet.

De senaste tillskotten i mångfaldsplanteringarna är en 100 m lång buskplantering med sex olika busksorter, och en intilliggande äng, som anlades i direkt anslutning till svinstallarna.

Vad har hänt med mångfalden

Allt detta har gynnat mångfalden på gården, utan att det inkräktat för mycket på det rationella brukandet. Fågelåkrarna har varit välbesökta av finkar, sparvar och siskor, och antalet fåglar som dröjer sig kvar på hösten har ökat på gården tack vare fågelåkern. I blomremsorna surrar det på sommaren av tambin och flera arter humlor. Sånglärkan verkar vid inventeringen ha gynnats av de anlagda lärkrutorna i höstvetefälten.

Roligt och vackert med naturvård

Att aktivt så in fröblandningar gör det roligare att som lantbrukare jobba med mångfaldsfrågor. De blommande remsorna bidrar också estetiskt genom sin rikliga blomning. Aktiva åtgärder gör det också lättare att få bukt med ogräs, jämfört med om man "bara" låter träda ett parti.

Överst; pollen-/nektar rik remsa med perserklöver, blodklöver och honungsört. Nederst; fågelåker med solros, lin, bovete, vitsenap och spannmål. Foto. Petter Haldén.

Uppsatta holkar på projektets gårdar

I fjol startades ett holkprojekt där Jonas Josefsson och Sönke Eggers på SLU satte upp ett större antal holkar på några av gårdarna inom projektet. Meningen var att se hur häckningsframgången varierar med avstånd från själva gårdscentrat. Sex stycken holkar sattes upp parvis, i gårdsmiljön, 100 m och 300 m ifrån. Målarten var i första hand pilfink, men efter första året så visade det sig att talgoxen och blåmesen var vanligast! Av de uppsatta holkarna kontrollerades 90 stycken i våras varav en fjärdedel var bebodda med häckande par. Av holkar uppsatta i gårdsmiljön var fler än hälften bebodda.

Bebodda holkar första året:

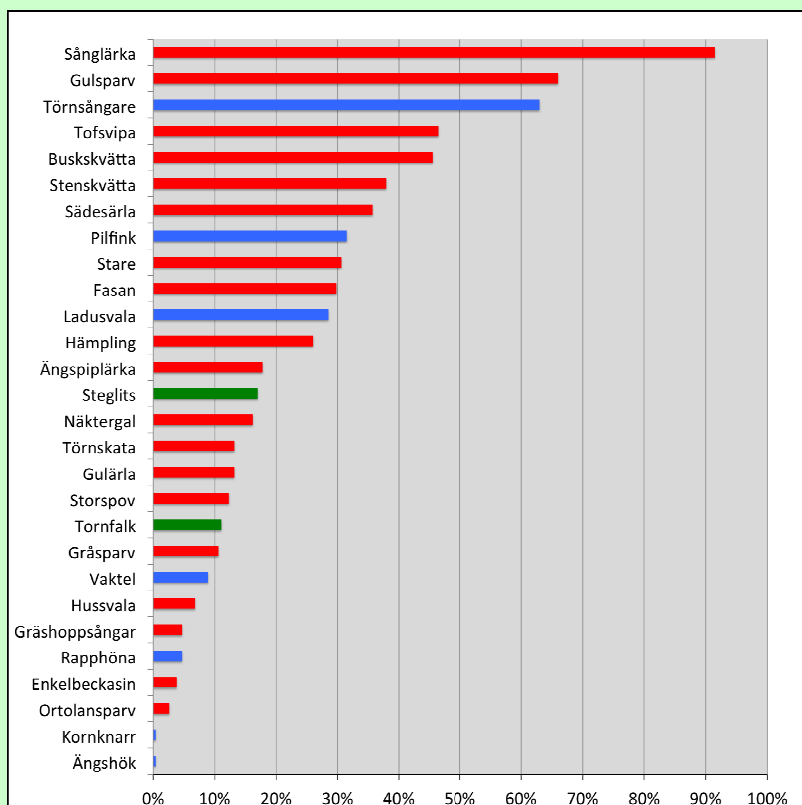
Talgoxe 11 par, blåmes 5 par, pilfink 4 par, svartvit flugsnappare 4 par

I övrigt hade dessutom 18 holkar bomaterial i sig.

Bilder till höger. Ruvande blåmes, två av holkarna, samt en kull med pilfinksungar. Foto. Sönke Eggers och Jonas Josefsson.

Hur vanliga är arterna på gårdarna? Tabellen nedan visar hur ofta arterna förekommer på gårdarna. Resultatet baseras på 300 inventerade gårdar inom projektet. Röda arter, nedåtgående trend i Sverige, blå stabil och grön ökande.

Kontakt:

SOF
Stenhusa gård
380 62 Mörbylånga
Telefon:
0485-444 40

HS
Box 412
751 06 Uppsala
Telefon:
018-560400